

Нечипоренко Вікторія – студентка 2 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська поезія другої половини ХХ століття.

Ірина Плоскіна

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ПОШУК НОВИХ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ФІЛОСОФСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ДМИТРА ПАВЛИЧКА ЯК ВІДЛИГІВЦЯ

Синтез індивідуального та загальнолюдського начал у віршах поета-шістдесятника, відлигівця, образ людини зі свідомістю громадянина, ліричне «я» якого усвідомлено розгадує свій генетичний код, – стержні оригінальності творчості Дмитра Павличка як типового представника епох відлиги, застою, незалежності. Також сюди належить оптимістична концепція виписування портрету людини на тлі доби та поєднання розлогих, емоційних роздумів та любовних переживань. Отже, **метою** нашої роботи є вивчення специфіки філософської поезії Дмитра Павличка на основі огляду певних жанрово-тематичних площин творчості письменника, у фарватері образної та стильової структур текстів поезії автора на зламі ХХ – ХХІ ст. Нам належить з'ясувати основні напрями розвитку філософської думки Дмитра Павличка, місця філософської лірики автора в літературному просторі України другої половини ХХ – початку ХХІ ст., охарактеризувати певні жанрові форми, особливості строф, ліричного «Я» [3, с. 13–14].

У кінці ХІХ – на початку ХХ ст. для літератури стала властивою розгалуженість поетичних образів, урізноманітнення жанрів, де Дмитрові Павличкові належить опрацювання світового сонета, що до нього не було

здійсненим, і заслуговує на особливе пошанування та вивчення в системі шкільної освіти. Усе це зумовлює **актуальність** нашої роботи.

Поетії відлигівців загалом властиве намагання розширити ідейно-тематичне коло поезії. Це привело автора до пошуку онтологічних смислів, а отже – до творення філософської поезії. Утілення концептуального, концентричного й неконцентричного мислення відбувалося й відбувається в українській поезії у формі образній, в багатих паралелях і в асоціаціях, що підтверджує поезія Дмитра Павличка [4, с. 67–68].

У лірико-філософському творі художній простір і час можуть максимально розширюватися, аж до категорії вічного часу та до універсального простору. У такій поезії художні образи є компонентами специфічної структури (образ може укрупнюватися до «образу ідеї»). Загальнолюдське, що міститься в свідомості людини, філософська поезія розкриває, художньо відбиваючи, так, що перед читачем моделюється і трансформується «загальнолюдське», але стає відчутною думка про нього [4, с. 89–90].

У філософській ліриці художній образ не руйнується, не видозмінюється до абстракції, адже у ньому мінімум індивідуального досвіду компенсується за рахунок конкретно-чуттєвого втілення художньої ідеї, яка є своєрідно структурованою [4, с. 48]. Емоційний та експресивний компоненти ідеї філософської лірики, що є вже класикою форми, залежать від індивідуального стилю, що виразно демонструють поеми Дмитра Павличка, зокрема, «Ностальгія» (1995 р.), перший розділ якої має епіграф із творчості неокласика: «Ми ще ніколи не були собою» (Максим Рильський) [4, с. 46]: *«Чому так важко бути нам собою, / Коли нема для духу заборон, / Коли його не стиснуто скабою, / Коли він сам собі суддя й закон, / Коли душа, котра була рабою, / Зійшла неждано на*

саяливий трон, / І їй дозволено, немов цариці, / Діла шляхетні і злочинства ниці?».

Стиль філософської лірики передбачає масштабність зображеного та значущість мовленого. У свідомості пересічного українського читача стиль стає своєрідним розпізнавальним знаком, символом філософської проблематики; він руйнує інерційність сприйняття об'єктивної дійсності у межах зображуваних [1, с. 102–103]. Отже, узагальнена поетична думка про універсальні закони буття в ліричному творі дає нам підстави для кристалізації думки про предмет дослідження філософської лірики, а з нею філософської поетичної традиції в розвитку світової та української літератури. Підсумуємо також і те, що ця традиція – найперше є дискретною, вона мінлива, до того ж їй властиві системна єдність і стійкість [1, с. 69–70].

Констатуємо, що в українській поезії філософська гілка постає як істотний національний інваріант світової традиції. У ХХ столітті її характер був зумовленим політично, а також – генетичним зв'язком із фольклором та сполученим із середньовічною поезією. Беззаперечним тут є вплив Григорія Сковороди, який фокусував і власний досвід, і народні вірування, і світові знання в збірці «Сад божественних пісень» втілив у слові ідеал буття українців як європейського народу.

Надмірна ускладненість форми та змісту у творах української літератури радянської доби зумовила наближення талановитих авторів до засвоєння й переосмислення Тараса Шевченка. Це було спасінням нашої культури від вульгарного соцреалізму, шлях наближення до світових форм став вирішальним для розвитку сучасної української філософської поезії. Ступеневе переосмислення драматизму нашої історії, особливо в ХХ столітті, ускладненість в СРСР культурного поступу визначили майже всі смислові акценти в екзистенційній та в онтологічній проблематиці поезії. І якщо Тарас Шевченко започаткував художній синтез образів світової культури

(зокрема, Біблії), то Дмитро Павличко надав ліричній філософській традиції новітньої якості після того, як Іван Франко ввів її в європейський контекст. У творах Лесі Українки, Володимира Самійленка та інших світоців Дмитро Павличко побачив віддзеркалення думки часу, а не лише народу, тому подав нам світовий контекст сюжету [4, с. 49].

Окреслення традиції, заглиблення в новітнє дали можливість автору заглибитися в розуміння генетичного зв'язку, торкнутися прадавніх джерел досвіду людської цивілізації, поєднати народнопоетичну форму, лірику та класичну поезію. Цей зв'язок є проявом вельми стійкої «пам'яті жанру», яка визначила перевагу класичності в українській поезії, особливо в філософській. Позачасове, універсальне, вічне, що помітив Дмитро Павличко, тяжіє до шляхетної емоційності, хоча частково він деканонізує форму твору, вихоплюючи інерційне, консервативне, суперечливе, контрастне, надаючи фатальних характеристик, прагне до суті, є ілюзорність [1, с. 34].

Складний розвиток української філософської лірики детермінований несприятливими умовами для розвитку державності. Внутрішні спазми від цього знаходимо в ліриці Володимира Свідзинського, Миколи Зерова, Василя Мисика, Ліни Костенко, Василя Герасим'юка, Миколи Воробйова та найбільше – у Дмитра Павличка, про що писали М Ільницький, Елеонора Соловей, а також простежувала в сучасній літературі як спадкоємність від названих класиків Ірина Зелененька [3, с. 16]. Отже, оригінальність поетики Дмитра Павличка простежується чи не найбільше у природі художньо-філософської буттєвості, шляхетних переживань. Основні риси такої поезії – афористичність і вантитетичність, запитальні риторичні конструкції та ключові образи. Поезія Дмитра Павличка дещо залежна від світової філософської культури, а також від соціуму і етносу, країни і доби. Філософська лірика

Дмитра Павличка разом із тим має потенціал компенсації за добу тоталітаризму, вона чутлива до розквіту й до занепаду.

Для поетичної філософії Дмитра Павличка як українця характерна панорамність і творча аплітудність, протестний спосіб буттєвого розуму, що коливається від стихійного – до самодостатнього й дитинного, від народного – до свідомого. Поет співвідніс свій досвід із традицією, із культурними здобутками людства, піднявши політичний контекст. Дмитро Павличко спробував здійснити парадоксальне поєднання контрастів, полюсів, імплантував світові літературні образи та фольклорні ремінісценції, використав культурологічні асоціації та парадокси, надавши своїй поезії, моделюючих потенцій.

Література

1. Барабаш С. Серце вільне і пісенне: про поезію Дмитра Павличка. Київ : товариство «Знання», 1989. 124 с.
2. Гришаєнко Н. Основні мотиви лірики Д. Павличка // Українська мова і література в школі. 1991. №1. С. 69–73.
3. Зелененька І. «Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу...» : Тарас Мельничук і літературний процес 60-90-х років в Україні : Монографія. Вінниця : «Едельвейс і К», 2008. 152с.
4. Ільницький М. Дмитро Павличко : Нарис творчості. Київ : Дніпро, 1985. 100 с.
5. Павличко Д. Гранослов : Лірика. Київ : Радянський письменник, 1968. 120 с.
6. Павличко Д. Любов і ненависть : Вірші та поеми. Київ, 1983. 272 с.
7. Павличко Д. Наперсток Київ : Основи, 2002. 128 с.
8. Павличко Д. Ностальгія : Поезії. Київ : Основи, 1998. 112 с.
9. Павличко Д. Таємниця твого обличчя : Поезії. Київ : Основи, 1974. 119 с.

10. Павличко Д. Твори: в 3 т. / Автор передмови В. Моренець. Київ : Дніпро, 1989. Т. 1. 501 с.

Плоскіна Ірина – студентка 2 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: українська поезія другої половини ХХ століття.

Марина Швець

Наук. керівник – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМИ В ФІЛОСОФСЬКІЙ ТВОРЧОСТІ ДМИТРА ПАВЛИЧКА

Дмитро Павличко опрозорив історію свого звернення до сонетної форми, висловившись, що писав з ініціативи та з високого неокласичного благословення Рильського, відтоді почалася перекладацька своєрідна служба письменника-шістдесятника в українській літературі [2, с. 67]. Навіть сам лише «Світовий сонет» (1983 р.) – це, без перебільшень, унікальна праця мистця, це антологія, яку письменник укладав десятиліття, втіливши поетичні смаки та перекладацькі вподобання; звісно, ця фундаментальна праця вплинула на філософську стилістику поезії майстра українського слова як достойного серед інших літератур світу.

Із одного боку в цій праці майстерне відтворення величних сонетних оригіналів, а з іншого – це факт української культури, поетичний світ спроможності нашої мови. Дмитро Павличко – майстер сонетної форми, він досконало знав її, відчував її, як глину, відчуває скульптор, про що промовисто свідчить його хрестоматійний філософський сонет «Погляд у криницю», цитуємо його повністю, аби можна було простежити структуру твору: «Я